

1. דברים פרשת נצבים פרק ל פסוק ג

וְשָׁב יִקְוֶה אֱלֹהֶיךָ אֶת־שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶךָ וְשָׁב וְקִבְּצֶךָ מִכָּל־הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפְיָצָה יְקֹוֹק אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה

2. רש"י דברים פרשת נצבים פרק ל פסוק ג

ג) ושב ה' אלהיך את שבותך - היה לו לכתוב והשיב את שבותך, רבותינו למדו מכאן שהשכינה כביכול שרויה עם ישראל בצרת גלותם, וכשנגאלין הכתיב גאולה לעצמו, שהוא ישוב עמהם. ועוד יש לומר, שגדול יום קבוץ גליות ובקושי, כאלו הוא עצמו צריך להיות אוחז בידיו ממש איש איש ממקומו, כענין שנאמר (ישעיה כז, יב) ואתם תלקטו לאחד אחד בני ישראל, ואף בגליות שאר האומות מצינו כן (ירמיהו מח מז) ושבתי שבות מואב

3. שם משמאל דברים פרשת נצבים שנה תרעג

ושב ה' אלקיך את שבותך, ובתרגום יונתן ויקבל מימרי' ברעוא ית תיובתכון, וכבר דברנו מזה. ונראה עוד לומר עפ"י דברי הש"ס ר"ה (י"ז א) תנא דבי רבי ישמעאל מעביר ראשון ראשון וכן היא המדה אמר רבא ועוון עצמו אינו נמחק דאי איכא רובא עוונות מחשיב בהדיהו, ע"כ. והנה מדה טובה יתירה על מדת פורענות, א"כ כמו שבעוונות ראשון ראשון שהעביר אי איכא רובא עוונות בהדיהו מתחשבין הראשונות ג"כ, בודאי כן הוא בעיני תשובה, שאם אינה מספקת, או אפי' הרהור תשובה לבד שלא בא לפועל ונדחה, מ"מ כשנתקבלה מכל אלה תשובה אחת שלימה מתחשבת נמי התשובה הדחוי' ומצטרפת ומכפרת על הכל, כי תשובה אחת מכפרת על כל עבירות, ואפי' מרד כל ימיו ועשה תשובה באחרונה אין מזכירין לו רשעתו. ומדה זו נוהגת תמיד בכל יום ובכל שבת ובכל חודש ובכל שנה, אי איכא מכל היום או השבוע או החודש או השנה כדי לצרף לתשובה שלימה מצטרפת, אף שקודם הצירוף הי' כמו פסולי המוקדשין ונדחה לחיצוניות. וכן נמי לעת מיצוי הנפש מצטרפות כל התשובות ש:שעשה במשך כל ימי חייו

ובזה יש לפרש הלשון הנאמר בתדר"י מעביר ראשון ראשון וכן היא המדה היינו לטובה לעולם. ובכן אל יפול לב האדם עליו בהעריכו את מעמקי לבו שאינו יכול לעשות תשובה כראוי, מ"מ אל ימנע מלעשות זה המעט, כי כל פרוטה ופרוטה משלמת לחשבון, וא"כ אשוריו שבזה המעט זכה להשלמת קומת התשובה, ולהיפוך ח"ו אולי בשביל חיסור זה:המעט בעיני התשובה עלול הוא לאבד טובה הרבה מאד

ולפי הדברים האלה יובן מה שאיתא בספרים שכל איש ישראל עושה תשובה לעת מיצוי הנפש, אף שאז אין בכחו לעשות תשובה כראוי, מ"מ היא משלמת את החשבון. וכן נמי יש לומר בכללות, שהתשובה מכל ישראל ומכל ימי הגלות מצטרפת לתשובה אחת שלימה כראוי אף שעד כה היתה בגדר הדיחוי, הש"י השיב את נדחה. וזהו שתרגם יונתן שהש"י ישיב את התשובה ממקום שהיתה נדחה שמה ויקבל אותה ברעוא. וע"כ מובן אפשרות התשובה אפי' בדורות הנמוכים ולבבות אטומים כמונו היום, כי בדור היותר אחרון איננו חסר רק מעט להשלים. ולא יפלא בעינינו בכל יום ויום לחכות לביאת משיח צדקנו אף שצריך לזה

תשובה שלימה שאיננה נראית בזמן הזה, מ"מ צריכין להתחזק בעת האחרון ביותר כי
קרובה ישועתי לבוא, אכי"ר

4. אמת ליעקב דברים פרשת נצבים פרק ל פסוק יב

(יב) לא בשמים היא לאמר מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה)

הנה באבות פ"ה מ"ה - אהא דתנן הוא היה אומר גו' ולא עם הארץ חסיד ולא הביישן למד
ולא הקפדן מלמד ולא כל המרבה בסחורה מחכים - פירש הרמב"ם בפירוש המשניות וז"ל:
ואמרו שהתורה לא תמצא בבעלי הגאווה והגסות ולא בהולכי ארצות רחוקות וסמכו זה לפסוק
על צד המליצה ואמרו לא בשמים היא לאמר גו' ולא מעבר לים עכ"ל. וכוונתו לסוגיא
דעירובין [דף נ"ה ע"א]: אר"י ולא מעבר לים היא לא תמצא לא בסחרנים ולא בתגרים עין
שם, הרי שצירף הרמב"ם את שני המימרות האלו לאחד. וכן בחיבורו [פ"ג מתלמוד תורה
הל"ט] צירפן לאחד, וכתב וז"ל: כתוב בתורה כו' לא בשמים היא לא בגסי הרוח היא מצויה
ולא במהלכי מעבר לים היא לפיכך אמרו חכמים הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה עכ"ל
ולכאורה יש בזה מקום עיון, דהא ברישא דמשנה דאבות איתא דאין בור ירא חטא כו' ולא
הביישן למד ולא הקפדן מלמד, וביאור הדבר הוא שביישן לא יכול ללמוד וקפדן לא יכול
ללמד, והרי הם מופקעים מפרשת ללמוד וללמד, אבל אחר זה שאמר התנא ולא כל המרבה
בסחורה מחכים, הרי שינה התנא לשונו ולא אמר שכל המרבה בסחורה אינו יכול להחכים,
אלא שלא כל א' זוכה לכך, וא"כ מה זה שמביא הרמב"ם הך מימרא דמסכת עירובין ששם
נאמר שהיא לא תמצא כלל אצל סחרנים ותגרים, ולכאורה יש לפנינו שני מימרות עם שני
?כוונות שונות לגמרי, והיאך צירפן הרמב"ם - בפירושו ובחיבורו - לאחד
אבל נראה שלימוד גדול השמיענו הרמב"ם בזה, דבאמת הרי לא דמי עסק הסחורה לעסק
המלאכה, דהרי הסחורה והעסק מפתחים את שכל האדם ומחכימים אותו, ולכן הוה עולה על
הדעת דאף דבודאי אצל מלאכה העיקר הוא שיעשה תורתו קבע ומלאכתו ארעי מכיון שהיא
סתם בזבז זמן, אבל בסחורה היה מותר לעסוק יותר - דהרי היא כהכשר ללימוד התורה
שהיא מחכימתו, ולזה קמ"ל הסוגיא בעירובין דאין לימוד התורה מצוי אצל סוחרים ותגרים
בכלל - וא"כ גם בה אסור להרבות, וזהו מה שסיים הרמב"ם: לפיכך אמרו חכמים כו' הוי
ממעט בעסק ועסוק בתורה, ודו"ק

בקשת המחילה במה שחטא לקב"ה

והנראה בביאור וישוב כל זה, דהרמב"ם מלמדנו כאן חידוש גדול, שהוא באמת יסוד נפלא בכל ענין המחילה, שבכל חטא שבין אדם לחבירו, יש גם חטא בין אדם למקום, וממילא אי אפשר לדון על בקשת המחילה מחבירו, בלא בקשת המחילה מהקב"ה תחילה. ומלבד מה שצריך לבקש מחילה מחבירו על מה שחטא כנגדו, צריך גם לבקש מחילה מהצלם אלקים שבו.

משום כך, בנוסח בקשת המחילה אומר: 'חטאתי לה' אלקי ישראל ולפלוני זה שכך וכך עשיתי לו', היינו שאין כאן בקשת מחילה רק מאותו פלוני עצמו, אלא תחילה יש לבקש מחילה על מעשה זה גם מהקב"ה.

ובדווקא נקט כאן לשון 'פלוני' ולא 'חברי', כיון שאין הכוונה בבקשת המחילה מצד מה שהוא חבירו וחטא כנגדו, שזה ענין שבין אדם לחבירו גרידא, אלא בקשת המחילה היא מצד שיש בזה גם חטא שבין אדם למקום. וממילא אין נפק"מ מי הוא אותו פלוני, ואפילו אינו חבירו, דסו"ס 'חביב אדם שנברא בצלם' וכל אחד מישראל יש לו צלם אלקים, והחוטא כנגדו חוטא נגד ה' אלקי ישראל.

(ומדויק לשון 'אלקי ישראל', שכל זה הוא מצד מה שהוא אלקי כל אחד ואחד מישראל).

ולכן עירב הרמב"ם שני הדברים השנויים במשנה וחיברן יחד, כדי ללמד שבאמת אינם אלא אחת, ועבירות שבין אדם לחבירו אינם ענין נפרד מעבירות שבין אדם למקום, ועל הכל צריך לדון גם כעבירה שבין אדם למקום (רק דסו"ס יש חילוקי דינים ביניהם). ומצינו בזה דברים עמוקים להגר"י הוטנר זצ"ל (פחד יצחק יו"כ מאמר ב') וז"ל, כל מקום שנאמר בתורה ביטוי זה ד'לפני השם', הרי ביטוי זה מסמן מקום שנתקדש בקדושה ידועה בהתאם לכונתו של הענין. לפעמים הכונה לפני ולפנים, לפעמים להיכל, לפעמים לעזרה, ולפעמים לירושלים בכלל, וכדומה, הכל לפי הענין.

הפעם היחידה שבא בתורה ביטוי זה ד'לפני השם' שלא בקשר עם מקום ידוע, הוא בטהרת יום הכפורים, "לפני ה' תטהרו". ברי הוא, איפוא, שאם בקשר עם טהרת יוה"כ אין הביטוי דלפני ה' מסמן מקום ידוע בעולם, הרי הוא מסמן נקודה ידועה בנפש. ולא עוד אלא שבא זה ולימד על זה. כשם שבמקום שנתקדש לעבודה אינו נקרא "לפני ה'" אלא אם נתקדש בקדושת עבודת ציבור ואילו מקום העבודה של קרבנות יחיד אינו נקרא לפני ה', אין סמיכה בבמת יחיד משום דבסמיכה נאמר "לפני ה'", כמו כן א"א לה לנפש האדם להעמיד את עצמה לפני ה' אלא באותה הנקודה אשר בה היא מהוה חלק בלתי נפרד של אותה השלימות אשר שמה היא ציבור כלליות כנסת ישראל. ואילו כל אותן הנקודות אשר בהן הנפש חולקת רשות לעצמה, כבמות יחיד הן נידונות, אשר אע"פ שמקומות עבודה של הקרבת קרבנות הן, מ"מ דרגא זו ד'לפני השם' משוללת היא מהן.

ועל כן החטאים שבין אדם לחבירו המבטלים והמפסיקים את צירופי הנפשות להדדי, מופקעים הם מאפשרות ההעמדה לפני ה', וטהרתו של יוה"כ אשר מקומה היא לפני ה' דוקא, מוציאה היא מכללה את העבירות שבין אדם לחבירו. וזה הוא ששינוי דבעבירות שבין אדם לחבירו אין יוה"כ מכפר עד שירצה את חבירו כו', עכ"ל.